

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermes Theologicvs, Id est Synopsis totius Theologiæ, perspicuè, doctè, subtiliter, ac breviter discussa

Et In octo Partes ... distincta ...

De Ivstitia Et Contractibvs

Vindalium, 1646

Sect. II. Ex quibus oriatur obligatio restituendi, & qui teneantur restituere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38850

enim essent ipsi communitati appropriata, eo ipso saltem in confuso, & indeterminatè particularibus (erant appropriata. Quare sicut distrahens, hæreditatem nondum diuisam, iniuriam facit hæredibus, & tenetur ad restitutionem; ita malè dispensans bona communitatis, quæ in partes illius erant distribuenda, tenetur ex iustitia restituere, pro rata damni singulis illati. Quanquam eiusmodi restitutio non est actus ipsius iustitiæ distributiæ, sed commutatiæ, ut supra dictum est.

SECTIO II.

*Ex quibus oriatur obligatio restituendi,
& qui teneantur restituere.*

CONCLUSIO I.

TRia sunt capita, ex quibus oritur obligatio restituendi. 1. ex re accepta. 2. ex iniusta acceptione. 3. ex utraque.) Hoc ita declaratur, obligatio restituendi oritur ex re accepta, quando quis habet rem alienam, quam bona fide putabat suam. Ex iniusta verò acceptione, quando quis rem alterius, quam amplius non habet, via iniusta ut pote furto,

DE IUSTITIA. CAP. V. 105
vfura, &c. occupavit. Ex utraque autem,
quando quis rem iniuste acceptam, apud
se retinet. Ratio horum est, quia iis
omnibus modis violatur æqualitas, quam
iustitia commutativa exigit.

Quæres 1. an qui bona fide rem alie-
nam possidet, teneatur eam restituere,
cum primum novit non esse suam. Res-
pondeo affirmatiue, quia aliàs posita
eiusmodi cognitione, rem alienam reti-
neret invito domino, adeoque peccaret
contra iustitiam. Confirmatur, quia iam
inciperet esse possessor malæ fidei, nisi
statim restitueret. Vnde fit vt teneatur
rem domino restituere, non exigendo ab
illo pretium quo eam emit; quia sicut
nec retinendi ius ullam habet, ita nec
pretium ab illius domino exigendi;
quamuis à fure illud possit repetere.

Quæres 2. quid restituendum sit, quan-
do res prædicta bona fide consumpta est.
Respondeo, eum qui ita eam consumpsit,
non teneri ad restituendum nisi id, in quo
locupletior factus est: quare si in nullo
ditior factum est, ad nihil tenetur. Et
ratio est, quia in eo casu, possessor bonæ
fidei non tenetur rem restituere, ratione
iniustæ acceptionis; cum bona fide eam
possederit, & consumpserit, adeoque sine
iniustitia; neque etiam ratione rei accep-

tæ, cum ea non amplius existat, vel aliquid ex illa. Effet tamen obligatio restituendi, ratione rei acceptæ, si consumens inde locupletior factus esset: quia haberet iam in bonis suis, amplius quam deberet habere.

Porro ille dicitur factus locupletior, qui quibusdam sumptibus pepercit, quos alioqui ex re sua fecisset, seu qui aliquid habet, quod alias non haberet. Secus verò si nihil tale habeat. Vnde fit ut possessor bonæ fidei nihil teneatur restituere, quando res aliena omninò periit, siue casu, siue etiam ipsius culpa. Cum non teneatur ratione iniustæ acceptionis, aut detentionis, quia acceptio, vel detentio iniusta non fuit; nec ratione rei acceptæ, quia hæc nec in se extat, nec in æquiualenti, cum illius occasione ditior factus non sit. Hinc etiam fit, eum verbi causa qui bona fide equum alienum emit, & vèdidit æquali pretio, ad nullam teneri restitutionem. Si autem pluris vendidit, teneri tantum ad restitutionem excessus pretij. Et similiter eum qui ad cœnam inuitatus, cibos magni pretij furto ablatos, bona fide comedit, teneri tantum ad restitutionem summæ, quam expendisset, si domi cœnasset. Quia quoad hoc tantum, locupletior factus est.

Quæres 3. quid dicendum sit, quando dubitatur, an res sit aliena. Respondeo
 1. eum qui re aliena bona fide accepta, dubitare incipit esse alienam, debere sufficienter inquirere, an verè sit aliena.
 2. sufficienti inquisitione facta, si non comperit esse alienam, posse eam retinere, aut vendere: quia in dubiis melior est conditio possidentis. 3. dum verò sit inquisitio, non posse ea uti, si res sit usu consumptibilis, ut vinum, triticum, &c. si verò usu non consumitur, posse ea uti, modo intendat usus pretium solvere, casu quo comperiat rem esse alterius. 4. si posita sufficienti diligentia, res bona fide, non comperto domino consumpta est, eum non teneri, nisi ad eius restitutionem, in quo ditior factus est, etsi postea constet quis sit illius dominus. 5. si verò superueniente dubio non adhibuit sufficientem diligentiam, ad veritatem inquirendam, teneri non modo ad restitutionem rei, si extat, vel si non extat eius in quo factus est locupletior, sed etiam ad restitutionem omnium fructuum, quos post dubium percepit; quia ex eo tempore mala fide, & iniuste possidere cœpit. 6. Imò probabilius esse, possessorem malæ fidei teneri, non modo ad restitutionem fructuum, quos ex re aliena:

percepit; sed etiam eorum omnium, quos dominus ex ea percepisset, nisi ipsi, iniquè ablata, aut detenta fuisset: quia cum iniuste alicui damnum illatum est, ratio postulat ut ille tunc omnino indemnis seruetur.

CONCLUSIO II. Ille maxime restituere, tenetur, qui ut causa principalis alteri damnum infert, ut fur, homicida, usurarius, &c.) Hoc nimis perspicuum est, supposito quod detur præceptum restituendi. si enim damnum resarciendum est, æquitas maxime postulat, ut ab eo qui illud re ipsa & nemine mandante intulit, resarciatur. Verum cum alicui damnum inferri possit, vel extra contractum, ut mutilando, occidendo, &c. vel præsupposito contractu, ut perdendo res per contractum commodati, depositi, &c. acceptas.

Quæres I. quale peccatum requiratur, ut quis teneatur restituere, ob damnum quod extra contractum illatum est. Respondeo I. ut sit obligatio restituendi ob tale damnum, requiri culpam aliquam Theologicam, seu quæ verum peccatum coram Deo sit. Ratio est, quia ex illato damno nunquam oritur obligatio restituendi, nisi qui illud patitur, rationabiliter sit inuitus: at non est

rationabiliter inuitus, quando damnum ex ignorantia inuincibili, aliaue causa inculpabili ei infertur. Quia aliàs posset rationabiliter velle, vt quis teneretur non inferre damnum, quod interdum non potest non inferre; quod planè absurdum est. Hinc constat, eum non obligari ad illati damni compensationem, qui hominem occidit putans inuincibiliter esse feram.

Respondeo 2. vt ob damnum prædictum oriatur restituendi obligatio, non requiri peccatum mortale, sed veniale sufficere. Hæc enim iam est formalis iniustitia, & qui damnum patitur, rationabiliter est inuitus: cùm voluntariè ei inferatur. Quare tale damnum ex iustitia resarciendum est.

Vbi nota 1. duplicem esse culpam venialem, aliam ex leuitate materiæ, aliam ex imperfecta rationis aduertentia, etiam circa materiam grauem. 2. quando in damni illatione committitur culpa venialis, priori modo, ex ea non oriri obligationem restituendi, nisi sub veniali. Quando verò venialiter peccatur posteriori modo, non esse quidem obligationem restituendi, nisi sub veniali, quandiu imperfecta rationis aduertentia durat: at quando quis plenè aduertit, se

damnum graue alteri intulisse, esse tunc obligationem satisfaciendi; sub mortali.

Quæres 2. quæ culpa requiratur, vt debita sit restitutio ob damnum, ex præsupposito contractu illatum. Antequam respondeatur. Nota 1. contractus quibus dominium non transfertur, esse triplicis generis: quidam enim cedunt plerumque; in vtilitatem solius dantis, vt depositum, quidam in commodum solius accipientis, vt commodatum; quidam denique tam danti, quam accipienti vtilitatem aliquam afferunt, vel locatio & conductio.

Nota 2. apud Iurisperitos mentionem non raro fieri culpæ latissimæ, latioris, latæ, leuis, & leuissimæ. Latissimam vocant. dolum apertum; latiore, dolum præsumptum; latam verò culpam dicunt contingere, quando aliquid fit aut committitur, quod homines eiusdem conditionis non solent facere, vel committere; leuem, quando fit vel committitur, quod diligentiores non facerent, vel omitterent; leuissimam denique, quando quis facit, vel omittit quod à diligentissimis non fieret, aut prætermitteretur. Quibus prænotatis.

Respondeo 3. nullam esse obligatio-

nem, compensandi damnum, ex præsupposito contractu fortuito ortum. Ratio sumitur ex dictis, quia casus fortuitus, cum sit euentus inopinatus, quem humana prouidentia præuidere, vel impedire non potuit, absque culpa euenit; atque adeò de eo nemo teneri debet.

Excipe 1. nisi culpa præcesserit casum, ut si equus commodatus ad iter faciendum versus Lugdunum, ducatur Tolosam, & in eo itinere rapiatur à latronibus; uel alio casu fortuito pereat. 2. nisi intercedat culpabilis mora, & interim res deterior fiat, aut pereat apud commodatarium. Dicitur autem esse in mora adimplendi contractum, qui à die, vel ab homine interpellatus seu monitus, cum non adimplet, cum possit, & teneatur adimplere. 3. nisi ex pacto se expressè obliget ad casum fortuitum, de quo tamen non tenetur, etsi generatim se obliget ad omnem casum: quia casus fortuitus cum extraordinariè contingat: non censetur contineri in verbis generalibus.

Respondeo 2. in contractibus, qui sunt in gratiam solius accipientis, istum teneri etiam de culpa leuissima; quia æquitas non patitur, ut qui sine ullo suo commodo, rem suam utendam alteri tribuit dam-

num sentiat ex illius culpa quantumuis leuissima. At in contractibus qui sunt tantum in gratiam contrahentis, accipientem non teneri de culpa lata. Quia cum accipiens nullum emolumentum inde percipiat, satis est quod teneatur in re aliena custodienda, eam diligentiam adhibere, qua quisque res proprias similes conseruare solet. Hoc autem est teneri de culpa lata, ut constat ex dictis. In contractibus vero qui in bonum utriusque redundant, accipientem teneri de culpa leui, non de leuissima. Quia ex vna parte, cum accipiens, emolumentum percipiat, æquum est ut magis obligetur, quam in secundo casu; sicque teneatur non tantum de culpa lata, sed etiam de leui. Ex alia vero, quia etiam id vergit in commodum dantis, ratio postulat ut accipiens non teneatur de culpa leuissima, ut in primo casu.

Moneo tamen, eum qui rem accepit precario ex iure positiuo teneri tantum de dolo & culpa lata; quia cum res precario, id est ad usum petenti concessa, ad arbitrium donantis reuocari possit, ille sibi debet imputare, si accipiens in ea custodienda leuem culpam committat. Cum e contra in commodato, quia res datur ad certum usum, & tempus, teneatur

D'E IUSTITIA. CAP. V. 113
tur commodatarius de culpa leui, & le-
uissima.

CONCLUSIO IV. Cooperan-
tes ad damnum quod alicui infertur, te-
nentur restituere.) Vt hoc probetur. Nota
1. cooperantes duobus his verbis relatis
à S. Doctore 2. 2. quaest. 62. art. 7. com-
prehendi.

*Iussio, consilium, consensus, palpo, re-
cursus,*

*Participans, mutus, non obstans, non
manifestans.*

Nota 2. dubium esse, vtrum omnes
praedicti modi cooperationis ad dam-
num, obligent ad restitutionem. S. Tho-
mas loco mox citato docet 2. quinque
ex illis semper obligare, nempe in pri-
mis iussionem, quia cum is qui iubet, sit
principaliter, mouens, ille maximè te-
netur restituere. Secundò, Consensum, in
eo scilicet, sine quo rapina fieri non po-
rest. Tertio, Recursum, quando nimirum
aliquis est receptator latronum, eisque
patrocinium praestat. Quarto, Participa-
tionem, quando scilicet aliquis partici-
pat in crimine latrocinij. Quintò, Non
oppositionem impediendi, in eo qui te-
netur impedire. Docet. 2. in aliis casibus
enumeratis, non semper esse obligatio-
nem restituendi. Non enim semper con-

filium, vel adlatio, vel aliquid huiusmodi est efficax causa rapinæ. Vnde tunc solum consiliator, & palpo seu adulator tenetur ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, iniustam accceptionem ex huiusmodi causis subsequutam fuisse. Verum ad maiorem horum explanationem.

Addendum est 1. eum non teneri ad restitutionem qui delictum ipsius nomine factum ratum habet: quia ratificatio superveniens damno, non potest esse causa efficax illius. 2. neque eum qui parato furari decem, consulit ut furatur tantum quinque; quia ille non est causa minoris damni, sed maius amouet: adeoque negotium damnificati utiliter gerit. 3. consentientem teneri ad restitutionem, quando damnum secutum ab eo pendet, non autem si tantum in eo ex odio, vel invidia complaceat. 4. palpantem etiam teneri, non tantum quando laudando, vel exprobrando directè intendit mouere aliquem, ad damnum alteri inferendum, sed etiam quando solum indirectè ad hoc mouet: si cogitavit, aut cogitare debuit de damno inde sequuturo. 5. receptatorem malefactoris teneri ad restitutionem, quando eum recipit formaliter, ut talem, conseruando prædam, vel secu-

DE IVSTITIA. CAP. V. 115
titatem præbendo; non autem si eum tantum recipiat materialiter, vel tanquam amicum, vel ut aliqui lucretur ex hospitio, aliaue ex simili causa. 6. teneri etiam participantem, qui tribuit arma, aliaue instrumenta illi, qui vult ijs uti, in damnum proximi. 7. cooperantes negativè ad damnum proximi, id est, illud ex gravi negligentia non impediens, teneri ad restitutionem; quando ex iustitia illud cauere debent, & possunt sine graui detrimento. Hoc autem tripliciter contingere potest. Primò, si quis sit mutus, id est, si omittat loqui consulendo, præcipiendo, aut clamando quando ad id teneretur. Secundò, si quis non obstat, id est, si fauorem, vel auxilium ad damnum impediendum necessarium deneget. Tertio, si non manifestet malefactorem, vel ad damnum impediendum, vel ad illud refarciendum.

Quæres, quomodo omnes prædicti teneantur restituere. Respondeo 1. quando singuli sunt causa totius damni, ut dum multi communi consilio deuastant vineam, vel domum incendunt, singulos teneri in solidum, id est, ad restitutionem totius: quando verò non sunt causa totius damni, pro parte teneri. 2. esse tamen in restitutione facienda ordinem aliquem:

nam quando actio est lucratiua, ille primò tenetur restituere, qui rem iniuste acceptam apud se habet, vel mala fide consumpsit: quando verò non est lucratiua, ille priùs tenetur qui mandauit, deinde executor, ac postea reliqui prout magis, aut minùs fuerunt causa damni illati. 3. quando ille qui principaliter tenetur de damno, restituit, alios, qui non nisi accessoriè, seu in illius defectum restituere tenentur, ad nihil teneri. Quando verò restituens non est principalis debitor, superiores debere illi refundere, inferiores autem ab ea obligatione liberos esse. Quia scilicet non tenetur secundus, nisi defectu primi: nec tertius, nisi defectu secundi & sic de aliis.

CONCLUSIO V. Bona incerta, seu quorum dominus ignoratur, interdum à possessore possunt retineri, & aliàs in pauperes sunt eroganda. Certa verò vt plurimum domino suo, aut possessori à quo accepta sunt, restitui debent; quamuis non semper ei restituenda sint.) Hæc ita explico, In primis bona incerta possunt retineri, quando per contractum iustum bona fide acquisita sunt; vt si vendendo aliquid, decem aureos pro nouem accipias, nec possis emptori restituere, quia est ignotus, & antequam errorem

aduerteres, discessit. Si autem per iniustitiam bona illa incerta accepta sunt, in pios usus distribui debent; cum æquum non sit ut quis per iniuriam ditescat. Quod attinet ad res quæ ab aliquo fortuito reperiuntur, si præmissa diligenti Inquisitione, earum dominus non compareat; quamvis tutius sit eas pauperibus erogare, non tamen id est necessarium, sed ab inventore retineri possunt, ut fert probabilis sententia.

Deinde, quòd bona cetera ut plurimum domino suo, ut iusto possessori restituenda sint, per se notum videtur: siquidem iustitiæ commutariæ æqualitas exigit, ut quisque tantum habeat, quantum habere debet. Quo fit ut depositario, conductori, administratori, &c. restituenda sint quæ ab iis accipiuntur; quia ad ea retinenda ius habent, quo priuari non possunt, sine iniustitia.

Tandem nonnulli sunt casus, in quibus non tenetur debitor restituere suo creditori. Verum hac de re commodius agetur conclusione vltima, ubi trademus causas varias, ob quas ex communi sententia, restitutio differri, vel etiam omnino omitti potest.

Quæres I. quo tempore restitutio facienda sit. Respondeo I. debitorem ex

contractu, teneri ad restitutionem tempore condicto, & si culpabiliter sit in mora, teneri ad compensationem damni, quod ex solutionis dilatione oritur. 2. debitorem ex delicto, teneri ad quam primum restituendum, si potest, ex S. Thoma quæst. citata artic. 8. quia præceptum restituendi, seu non retinendi alienum, est negatiuum, quod proinde obligat pro semper.

Quæres 2. quo loco restitutio facienda sit. Respondeo 1. si obligatio oriatur ex contractu, restitutionem debere fieri in loco, qui in contractu exprimitur: aut si nullus locus exprimitur, in eo in quo res accepta fuit, quia talis locus videtur designatus ad restitutionem. Unde si equum Lutetiæ conduxisti, & duxisti aliò, teneris tuis sumptibus Lutetiam reducere, ibique restituere. 2. rei bona fide possessæ restitutionem debere fieri in loco, in quo reperitur; ita ut si aliò sit transferenda, id non restituentis, sed domini sumptibus faciendum sit. 3. quando res mala fide possidetur, eam restituendam esse in loco, ubi dominus illam possideret, nisi esset ablata; adeoque expensis restituentis eò transmittendâ esse, deductis deducendis. Quia scilicet cui illa res per iniuriam ablata est, ex æquitate iustitiæ

SECTIO III.

*Quomodo facienda sit restitutio, vel
differenda & ommittenda.*

CONCLUSIO I.

QVando bona debitoris non sufficiunt,
ad satisfaciendum omnibus credi-
toribus, ordo aliquis in restitutione fa-
cienda seruari debet.) In primis soluen-
da prius sunt debita certa, quam incerta;
siquidem æquitas ipsa naturalis postulat,
vt prius auertatur damnum personæ cer-
tæ & notæ, quam incertæ & ignotæ.
Præsertim quia cum creditor incertus
est, restitutio fieri debet pauperibus, qui
longè minus habent ius in bona illius,
quam habeat creditor certus in bona quæ
ipsimet debentur. quæque illi restituenda
sunt. Si tamen res debita creditori
incerto, extat eadem numero, vt equus,
aut liber, &c. ab ea restitutio incipienda
est: quia debitor tenetur creditoribus cer-
tis satisfacere, ex bonis propriis, non ex
alienis.